

Продовольча проблема в контексті українських реалій

Володимир Россоха

доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ)

Повномасштабні російські воєнні дії в Україні вкрай негативно вплинули на стан аграрного сектору економіки, поглибили його проблеми та диспропорції розвитку. В умовах повоєнного відновлення агропромислового виробництва виникає потреба розроблення і впровадження нових принципів та прикладних механізмів інклюзивного агропродовольчого розвитку, що відповідає інтересам держави, аграрних підприємств, сільських територіальних громад та населення.

Інклюзивний підхід в економічній теорії як складник моделі «справедливого» суспільного розвитку набув поширення в середині ХХ ст. (інклюзія – збільшення ступеня участі громадян соціуму у процесі економічного зростання і справедливий розподіл його результатів). Понятійний конструкт інклюзивного повоєнного агропродовольчого розвитку тлумачиться як зростання виробництва для забезпечення потреб внутрішнього і зовнішнього ринку та задоволення розроблених Інститутом харчування НАН України науково обґрунтованих норм річного споживання населенням країни продовольчих товарів.

При першочерговості продуктів харчування у структурі потреб людей та розвитку внутрішнього ринку продовольства продовольча проблема повноцінного харчування населення України залишається нерозв'язаною, що пов'язано не з дефіцитом їжі, а розподілом продовольства як належної якості, так і збалансованості та доступності для кожного члена суспільства.

У харчуванні населення переважають продукти рослинного походження (табл. 1). Калорійність раціону українця у 2020 р. становила 2674 ккал/добу, що лише на 7% перевищує гранично допустимий (пороговий) рівень (2500 ккал/добу) добової калорійності харчування, проте менше фізіологічної норми, визначеної ВООЗ на рівні 3000 ккал/добу [1].

Значні проблеми для населення створюють ціни, тарифи та інші напрями особистих видатків при середньомісячній зарплаті

11 591 грн (2020 р.), 14 014 грн (2021 р.) і 14 847 грн у 2022 р. [2] та індексі споживчих цін у 2022 р. 126,6% [3].

Таблиця 1

Динаміка споживання, ціни і вартості продуктів харчування на особу в рік

Показники	Норми харчування		Споживання, на особу в рік, кг			Ціна, грн/кг			Вартість спожитого продукту, грн		
	раціональні	мінімальні	2020	2021	2022*	2020	2021	2022	2020	2021	2022
М'ясо і м'ясопродукти	80	52	53,8	53,0	52,6	102,1	112,8	140,5	5493	5978	7390
Молоко і молокопродукти	380	341	201,9	201,5	199	64,9	71,9	88,1	13103	14488	17532
Яйця (шт.)	290	231	278	272	260	1,93	2,1	3,7	537	571	962
Хліб і хлібопродукти	101	94	96,6	92,7	95,4	22,4	27,2	35,4	2164	2521	3377
Картопля	124	95	134,0	132,4	129	10,2	10,6	11,2	1367	1403	1445
Овочі і баштанні	161	105	164,0	165,9	155	7,5	14,8	22,5	1230	2455	3488
Плоди, ягоди, виноград	90	68	56,5	59,0	51	23	20,7	35,9	1300	1221	1831
Риба і рибні продукти	20	12	12,4	13,2	9,5	81	90,2	131,5	1004	1736	1249
Цукор, кондитерські вироби	38	32	27,8	28,5	26	20,9	24,2	31,7	581	690	903
Олія	13	8	12,3	13,6	10	42,1	59,0	67,6	518	802	676
Всього	–	–	–	–	–	–	–	–	27297	31865	38853
За раціональними нормами	–	–	–	–	–	–	–	–	43156	49520	62323

* Очікувані дані.

Джерело: сформовано за даними Держстату України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Щомісячно на харчування українець витрачає від 18,9 до 21,8% заробітної плати 14847 : (38853/12). При мінімальній заробітній платі 4830 грн (2020 р.), 5233 грн (2021 р.) та 6500 грн (2022 р.) витрати на харчування досягають 47,1–50,7%. У структурі споживчих витрат європейців на їжу та безалкогольні напої у середньому припадає 14,8%, або друга позиція після комунальних послуг.

На повноцінне харчування, за раціональними нормами споживання витрати становитимуть 43 156 грн (2020 р.), 49 520 грн (2021 р.) та 62 323 (2022 р.). Якщо за 2020–2022 рр. середня заробітна плата зрос-

ла на 28%, а мінімальна – на 34,6%, то вартість споживчого кошика раціональної норми харчування збільшилась на 44,4%. Витрати на повноцінне харчування за аналізований період становлять від 31 до 35%, а при мінімальній зарплаті від 74,5 до 79,9%.

За глобальним індексом *Global Food Security Index (GFSI)*, що вимірює драйвери продовольчої безпеки через основні фактори доступності, наявності, якості та безпеки, а також стану природних ресурсів та стійкості в регіоні, Україна у 2020 р. була на 54 місці серед 113 країн світу [4].

У 2021 р. Україна в загальносвітовому рейтингу посіла уже 58 позицію з показником GFSI 62% від 100, а за показниками економічної доступності продовольства, якості та безпечності харчових продуктів – останнє місце серед європейських країн [5].

Розв’язана росією війна суттєво вплинула на стан продовольчої безпеки нашої країни. У 2022 р. за глобальним індексом продовольчої безпеки Україна посіла 71 місце (табл. 2).

Таблиця 2

Показники глобального індексу продовольчої безпеки України

№ з/п	Показники	Місце у світі		
		2020	2021	2022
1	Доступність продуктів харчування	–	–	93
2	Сталість та адаптивність	–	–	94
3	Забезпечення продуктами харчування	–	–	65
4	Якість та безпечність їжі	–	–	52
Глобальний індекс продовольчої безпеки		54	58	71

Джерело: сформовано за даними [4–6].

Навіть в умовах війни вона залишається ключовою країною для забезпечення продовольчої безпеки у світі. Проте вектор повоєнного агропродовольчого сектору має бути спрямований на інклюзивний розвиток для розв’язання внутрішньої продовольчої проблеми України.

Список використаних джерел

1. Палапа Н. В., Дем’янюк О. С., Нагорнюк О. М. Продовольча безпека України: стан та актуальні питання сьогодення. *Агроекологічний журнал*. 2022. № 2. С. 34–45.

2. Середньомісячна зарплата в Україні зросла. Як змінились виплати за рік. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2023/05/25/106387143>.

3. Індекс споживчих цін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2022/>.

4. Україна посіла 54 місце у Глобальному індексі продовольчої безпеки 2020 року. *Agravery*. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/ukraine-posila-54-misce-u-globalnomu-indeksi-prodovolchoi-bezpeki-2020-roku>.

5. Індекс продовольчої безпеки українців є найнижчим у Європі. *Landlord.ua*. URL: <https://landlord.ua/news/indeks-prodovolchoi-bezpeky-ukraintsiv-ie-nainyzhchym-u-ievropi/>.

6. Україна 71-а в Глобальному індексі продовольчої безпеки. *Mind.ua*. URL: <https://mind.ua/news/20249680-ukrayina-71-a-v-globalnomu-indeksi-prodovolchoyi-bezpeki>.

Нові завдання конгресу вчених економістів-аграрників в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення України

Петро Саблук

доктор економічних наук, професор, академік НААН, радник дирекції Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (м. Київ)

Перед проведенням чергового Конгресу доречно нагадати ідею появи цього формування на теренах економіки АПК. Рамки вирішення проблем розвитку економіки АПК на той час виявилися вузькими для всебічного розгляду всіх напрямів розвитку сільськогосподарського виробництва.

Як розвивалися події? Питання було винесено на обговорення однієї з нарад при дирекції Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки». Невдовзі завідувачем відділу Інституту, доктором економічних наук О. В. Крисальним та головним науковим співробітником, кандидатом економічних наук А.А. Фесини було внесено пропозицію зорганізувати таку структуру під назвою «Конгрес». Ідею підтримали доктори економічних наук В. Я. Месель-Веселяк, В. В. Юрчишин, М. Я. Дем'яненко, О. М. Шпичак, М. Й. Малік, М. М. Федоров та ін. Це стало організаційною основою для створення Конгресу і винесення для обговорення на зібранні економістів-аграрників України. Представники науки з Харкова, Луганська, Львова, Дніпропетровська, Одеси та інших економічних центрів підтримали ідею й внесли пропозицію Інституту аграрної економіки розробити